

Regnestykket som ikke går opp

Modellen «Grønn utviklingsrett» viser at Norge må ta 0,4 prosent av den globale klimaregningen, tilsvarende kutt på 180 prosent fra 1990-nivå. Det finnes ikke nok klimakvoter til at rike land kan unngå vesentlige kutt på hjemmebane.

Av Kaare M. Bilden

NORSK ANSVAR

Historisk ansvar og utvikling må inn i regnestykket hvis det skal bli en global klimaavtale i København, krever fattige land. Forskerne som har satt opp en modell basert på disse kriteriene, sier at norsk oljeutbygging i nord vil undergrave en ny avtale.

TØRKE: En thailandsk bonde går over en uttørket åker. Klimaendringene har allerede ført til store problemer i fattige land, gjennom tørke og ekstremvær.

FOTO: SCANPIX/AP

KULL: En kinesisk far og sønn rusler forbi et kullkraftverk. Det er høyst usikkert om Kina og andre utviklingsland kommer til å signere en forpliktende klimaavtale i København i desember.

FOTO: SCANPIX/AP

Klima. Se for deg et restaurantbord fullt av tallerkener der det kun er bein, potetskall og matrester igjen. Øl og vinglassene står tett, men det er kun slanter nederst i glassene. Noen bekjente, som foreløpig ikke har spist, kommer bort til bordet for å slå av en prat. Så kommer kelneren med regninga. Er det da rimelig at de som ikke har vært med på etegildet, skal være med å betale regninga?

Sivan Kartha er forsker ved The Stockholm Environment Institute (SEI) sin avdeling i Boston, USA, og har bakgrunn fra India. Han mener at klimaforhandlingene kan sammenlignes med å dele en restaurantregning. Signalene fra u-landene er entydige: De vil ikke betale regninga for en fest de ikke har vært med på. Derfor må historisk ansvar og utviklingsnivå inn i

– Hvis Norge bestemmer seg for å starte utvinning av olje og gass i Nord-Norge, vil det undergrave en global klimaavtale. Sivan Kartha, klimaforsker

regnestykket i København, mener Kartha. «The Greenhouse Development Rights Framework» (GDR) eller på norsk, Grønn utviklingsrett, er navnet på modellen Sivan Kartha og et forskerteam fra SEI og den amerikanske tenketanken EcoEquity har satt opp, basert på historiske utslipp og utviklingsnivå. Regnestykket viser at USA må ta 33,2 prosent av forpliktelsene, EU 25,2 prosent, Kina 5,7 prosent, India 0,5 prosent og Norge 0,4 prosent.

På Stortinget er alle partiene, med unntak av Frp, enige om det såkalte klimaforliket, som innebærer at Norge, gjennom utslippsreduksjon og kvotekjøp i utlandet, skal finansiere kutt tilsvarende hundre prosent av klimagassutslippene fra 1990 innen 2030.

Dette vil ikke være tilstrekkelig for å begrense den globale oppvarmingen til to grader, ifølge GDR-regnestykket. At Norge må ta 0,4 prosent av regningen tilsvarer nemlig at Norge må gjennomføre og finansiere kutt av klimagasser tilsvarende 180 prosent fra 1990-nivå innen 2025.

– Undergraver global avtale

Steffen Kallbekken er forsker ved Cicero Senter for klimaforskning ved Universitetet i Oslo. Han bekrefter at det er stor oppslutning blant fattige land om prinsippene som ligger til grunn for GDR.

– Jeg har selv regnet på hvordan forpliktelsene bør fordeles baserte på et annet fordelingsprinsipp, og har kommet til et resultat som ligger tett opp til resultatene i GDR, sier Kallbekken.

GDR-regnestykket har etter hvert fått en viktig rolle i de internasjonale klimaforhandlingene.

– Vi har hatt samtaler med en lang rekke

ARBEIDSPASSER: LO
er positive til utbygging
av oljevirkosomhet utenfor
Lofoten fordi det vil gi
norske arbeidsplasser.
FOTO: ISTOCK

Hvilket regnestykke er billigst for Norge?

Andel av klimaforpliktelsene (%)

33.2

USA

5.7

Kina

3.6

Russland

1.7

Brasil

0.5

India

0.41

Norge

Klimagassutslipp inkludert eksport av olje og gass

(målt i tonn pr. innbygger pr. år.)

125

Norge

20

USA

20

Russland

3

Kina

2

Brasil

1

India

Andel:
Norges utslipp
inkludert eksport
tilsvarende
hele 2 prosent
av de globale
utslippene.

MODELL: GRØNN
UTVIKLINGSRETT (GDR)

KILDE:
HELGE DRANGE.

forhandlingsdelegasjoner, de fleste fra u-land, men også EU-delegasjonen. Det er inspirerende å se at vårt regnestykke nå siteres av delegater fra en rekke land under forhandlingene, sier Sivan Kartha.

Tirsdag denne uka la Econ Pöyry fram en ny rapport om oljeutbygging i Nord-Norge skrevet på oppdrag fra oljebransjen. Kartha kjenner til debatten om oljeutbygging i Nord-Norge og mener utbyggingstilhengene ikke har tatt inn over seg hva FN's klimapanel har dokumentert.

– Det er ikke rom for å bygge ut nok en generasjon fossil energiproduksjon nå. Hvis vi skal få på plass en klimaavtale som hindrer mer enn to graders temperaturøkning, må all energiutbygging i rike land framover være basert på fornybare energikilder. Hvis Norge bestemmer seg for å starte utvinning av olje og gass i Nord-Norge vil denne avgjørelsen undergrave en global klimaavtale, sier Kartha.

Her er han på linje med Statens foruren-

singstilsyn som i sin høringsuttalelse påpekte at utbygging av olje- og gassvirkosomhet i Nord-Norge vil gjøre det svært vanskelig å oppfylle forpliktelsene i Stortingets klimaforlik, som altså er mindre omfattende enn Norges forpliktelser i GDR-modellen.

Må øke energibruken

Samme dag som Econ Pöyry la fram sin rapport, startet også en stor klimakonferanse i Johannesburg i Sør-Afrika. Hovedtema på konferansen i Johannesburg er u-landenes krav til klimatoppmøtet i København 7.-18. desember. Og nettopp u-landenes krav til en ny klimaavtale griper midt inn i debatten om utbygging av olje og gass i Nord-Norge og bygger dermed en bro mellom Lofoten og Bangladesh.

Hvis verden ikke klarer å bli enige om en global klimaavtale i København som begrenser den globale oppvarmingen til to grader, vil 250 millioner mennesker bli klimaflyktninger innen 2050, ifølge FN's

klimapanel IPCC. Jordas gjennomsnittstemperatur har allerede steget 0,7 grader, og fattige land merker konsekvensene i form av mer ekstremvær og tørke.

– Det ironiske er at det nå er ikke-industrialiserte land som får smake de verste konsekvensene av klimaendringer som de industrialiserte landene har forårsaket gjennom å slippe ut klimagasser i mer enn 150 år, sier Sivan Kartha til Ny Tid.

Isaiah Kipyegon er kenyansk klimapanelektspert, jobber som rådgiver for Kirkens Nødhjelp i Nairobi og har fulgt den norske debatten om videre oljesatsning.

– Jeg har registrert at det har vært mye snakk om hvilke virkninger oljeutbygging utenfor Lofoten kan få på lokal flora og fauna, men for oss i Kenya er det viktigere å fokusere på hvordan oljeutvinning i rike land allerede har forårsaket store lidelser for mennesker her i det globale Sør, gjennom mer tørke og ekstremvær, sier Kipyegon til Ny Tid.

Han peker på at det nå gjenstår små ▶

STØRRE ANSVAR: Unge aktivister roper slagord for en mer offensiv klimapolitikk i Washington mandag denne uka. Rike land som USA må ta en større del av klimaregningen, krever utviklingslandene. FOTO: ALEX WONG, AFP/SCANPIX

mengder klimagasser som kan bli sluppet ut, hvis verden skal unngå at gjennomsnittstemperaturen øker mer enn to grader. Samtidig lever mer enn 1,5 milliarder mennesker i dag uten tilgang til elektrisitet.

– Disse utslippene må tilfalle fattige land. For å bekjempe ekstrem fattigdom er vi nødt til å øke vår energibruk, sier Kipyegon.

– Ikke nok kvoter

GDR-modellen kan virke som et strengt rammeverk. Men det finnes andre måter å fordele regninga der Norge kommer enda dårligere ut. Helge Drange, klimaforsker ved Universitetet i Bergen, har regnet på hvordan Norge ville komme ut av klimaregnskapet dersom vi regner inn årsaken til Norges rikdom: eksport av olje og gass.

CO₂-utslippet fra Norges innenlandsforbruk utgjør cirka 10 tonn per innbygger. Men dersom utslippet fra oljen vi eksporterer, tas inn, blir utslippet mer enn ti ganger så høyt: 125 tonn per innbygger. Med denne

regnemåten bidrar Norge til ikke mindre enn to prosent av verdens utslipp av klimagasser. 0,4 prosent av ansvaret i GDR-modellen er følgelig et resultat der Norge slipper billigere unna.

Regjeringens uttalte målsetting er at Norge skal være klimanøytralt innen 2030. Dette skal oppnås gjennom en kombinasjon av utslippskutt her hjemme og kjøp av klimakvoter. Ifølge Steffen Kallbekken ved Cicero er målene for utslippsreduksjon ikke ambisiøse nok.

– På lang sikt er det ikke tilstrekkelig at rike land kjøper kvoter for å finansiere utslippskutt i fattige land. Da vil regnskapet rett og slett ikke gå opp, sier han.

Innen 2050 må utslippene ned 80 prosent fra nivået i år 2000, mener Cicero-forskeren. Dersom kuttene fordeles likt må rike land kutte 95 prosent og fattige land må kutte 65 prosent.

– Da vil det ikke finnes nok kvoter til at det er tilstrekkelig at rike land kjøper kvoter

i utlandet. Rike land må også ta vesentlige kutt på hjemmebane, sier Kallbekken.

Norsk velferdsutvikling

I Norge har fagforeningen LO markert seg som positiv til videre utbygging av norsk olje- og gassvirksomhet.

– Fordelene med oljeutbygging i nord er at det vil bidra til å sikre norsk velferdsutvikling, støtte norsk leverandørindustri og teknologiutvikling, og vi kan fortsette å levere norsk gass til Europa, sier LO-sekretær Trine Lise Sundnes.

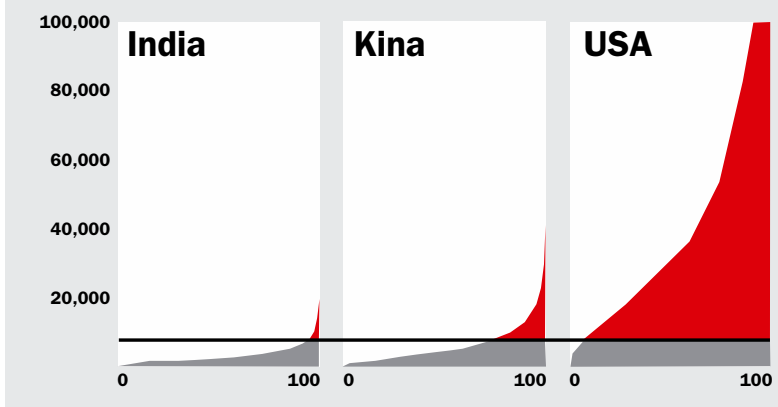
Hun mener at norsk petroleumsvirksomhet ikke er en miljøversting sammenlignet med annen petroleumsvirksomhet.

– Når kravene til miljø og sikkerhet blir ivaretatt, slik at vi sikrer sameksistens med turisme og fiskerinæringene og en ren og bærekraftig natur, kan jeg ikke se noen store ulemper ved oljeutbygging, sier hun.

Sundnes påpeker videre at verden etterspør energi, og at tilfanget av alter-

Antall innbyggere over utviklingsterskelen (7500 USD)

UTVIKLINGSTERSKEL: Figurene over viser hvor mange innbyggere i forskjellige land som tjener mer enn 7500 dollar i året, og som dermed er over utviklingsterskelen i GDR. Folk som tjener mindre, skal ikke betale klimaregninga, ifølge GDR.

KULL FRA POLEN: Alternativet til norsk olje- og gass er mer forurensende kullkraft, mener LO. – Feil, sier klimaforsker Steffen Kallbekken ved Cicero. FOTO: ANDRZEJ GRYGIEL, EPA/SCANPIX

nativ energi er for lite.

– Jeg synes debatten for og imot oljeutbygging i altfor liten grad går inn i realitetene. Tallene fra det internasjonale energibyrået IEA viser at fornybar energi kun dekker 3,5 prosent av etterspørselen. Derfor vil vi i mange år framover ha behov for olje og gass, sier Sundnes.

På stortinget er Høyre og Frp tilhengere av oljeutbygging, mens sentrumspartiene og SV er mot. Ap har derimot besluttet ikke å ta stilling før etter valget, i 2010. Marianne Marthinsen er klimapolitisk talskvinne i Ap. Hun kjenner ikke godt nok til GDR-regnestykket til at hun vil kommentere det, men sier at det ikke virker helt urimelig.

– Norge må betale for

mer enn vi slipper ut nå. Samtidig tilsvare Norges regnskogssatsing kutt som overgår det vi slipper ut hvert år, sier hun.

– *Sivan Kartha sier at ytterligere norsk oljesatsning vil bidra til å undergrave en global klimavtale. Er ikke dette tilstrekkelig til at Ap kan ta standpunkt nå?*

– Vi har jo sagt at vi ønsker å gjøre Norge karbonnøytralt, men jeg er enig i at det ikke vil være tilstrekkelig dersom alle land gjør dette gjennom å finansiere kutt i fattige land. Jeg er skeptisk til oljeutbygging i nord, og mener Norge vil tjene på en rask omlegging. Men med det prekære energibehovet i verden vil det være svært dramatisk om vi stenger oljekranene i morgen.

– På lang sikt er det ikke tilstrekkelig at rike land kjøper kvoter for å finansiere utslippskutt i fattige land. Da vil regnskapet rett og slett ikke gå opp. Steffen Kallbekken, Cicero

Derfor trengs olje i en periode framover, men jeg håper den perioden blir så kort som mulig, svarer Marthinsen.

Trine Lise Sundnes i LO mener at norsk gass bidrar til kutt i utslippene i Europa.

– Alternativet til gass er i dag kull. Men vi støtter økt satsing på utvikling av miljøvennlig teknologi og fornybar energi. Vi bidrar for eksempel aktivt både i strategiske råd for miljøteknologi og det nyopprettede lavenergiutvalget. Og vi jobber aktivt for og støtter satsinga på CCS, altså karbonhåndtering, som er svært viktig i forhold til kullkraftverk rundt om i verden, sier hun.

– *Fattige land mener at historisk ansvar og utviklingsnivå skal ligge til grunn for en ny klimavtale, og GDR-regnestykket er en konkretisering av dette. Hva tenker LO om det?*

– Det er laget mange regnestykker, og dette blir nok ikke det siste. Det som er helt klart, er at utslippene må kuttes kraftig. I LOs klimastrategiske plan heter det at 2/3 av utslippsreduksjonene skal tas i Norge. ▶

OG VANNET STEG:

18 prosent av Bangladesh vil bli lagt under vann dersom verden ikke klarer å bli enige om en klimaavtale som begrenser den globale oppvarmingen til 2 grader. Bildet er fra flommen i Bangladesh i 2008.

FOTO: SCANPIX/AP

Nå vet vi jo at FN's klimapanel har varslet at klimatrusselen er mer alvorlig enn de antok for bare et par år siden, og det innebærer at vi hele tiden må gjennomgå politikken og sette tiltakene deretter. LO holder på med en revisjon av vår klimastrategiske plan, og LOs Kongress vil diskutere dette nærmere i mai. Uansett er LOs holdning at de rike landene må stille opp når klimaregningen skal betales. Det skal selvsagt også Norge gjøre, sier Sundnes.

– Det er bra at rike land som Norge vil finansiere reduksjon av utslippene i sør, men det er ikke nok. Det trengs også store kutt i nord hvis vi skal holde den globale oppvarmingen under to grader, sier Sivan Kartha.

Isaiah Kipyegon tilbakeviser påstanden om at alternativet til norsk olje og gass er østeuropeisk kull.

– En ny klimaavtale i København vil pålegge utslippsrestriksjoner for alle utviklede land. Dette innebærer at alternativet til norsk gass ikke kan være mer kullkraft fra Øst-Europa, siden også Øst-Europa vil være underlagt utslippsforpliktelser. Alternativet til norsk gass er derimot en tvungen utvikling av ny og grønn teknologi, sier han.

De aller fleste u-land vil i den nærmeste framtid oppleve at de har større behov for å øke egne utslipp enn de har behov for inntektene fra kvotesalg, på grunn av økt produksjon av varer og tjenester, som en del av kampen mot ekstrem fattigdom.

Kipyegon deler heller ikke oppfatningen at Norge er et foregangsland innen alter-

nativ energi.

– Det er et paradoks at Norge som energinasjon gir et så lite bidrag til internasjonal utvikling og forskning innen energisikkerhet. Norge må vise resten av verden at det er mulig å kombinere et velfungerende samfunn og store klimakutt på hjemmebane. Det sivile samfunnet i Kenya ber Norge om å gjøre vesentlige utslippskutt hjemme, sier Kipyegon.

Veien til København

En rapport fra økonomen Nicholas Stern konkluderer med at om vi klarer å begrense klimaendringene nå, vil kostnaden være bare én til to prosent av verdens brutto nasjonalprodukt (BNP). Men dersom klima løper løpsk, kan verdens BNP bli svekket med mellom fem og 20 prosent. Investeringsbanken Morgan Stanley mener klimaendringene vil føre til de verste virkningene av menneskelig aktivitet noensinne.

Selv om LO ønsker oljeutbygging i nord, vil landsorganisasjonen jobbe mot klimaendringene på andre måter. Lørdag 28. mars slukkes lysene i Folkets Hus i en hel time, som en del av den verdensomspennende markeringen Earth Hour.

«Når en milliard men-

nesker over hele verden slukker lyset samtidig, har vi funnet et felles språk for alle med tilgang til en lysbryter. Det er en påminnelse om hvilke utfordringer vi står foran. Selv om vi som støtter kampanjen, er forskjellige og sikkert også har ulikt syn på mange tiltak for å bekjempe klimakrisen og redde miljøet, er vi alle opptatt av at vi skal ha en ansvarlig klimapolitikk og en ambisiøs klimaavtale i København», skriver Roar Flåthen på LOs nettsider.

Selv om det er uvisst om Norge kommer til fase ut eller trappe opp oljevirkosomheten, kommer det klare signaler om endring fra det globale Sør. Det er høyst uvisst om u-landene kommer til å gå med på en avtale

i København i desember, som også er bindende for de minst utviklede landene. Likevel er mange u-land svært opptatt av klimaendringene, fordi det nettopp er fattige land som allerede føler konsekvensene på kroppen. India har satt i gang en storsatsning på sol- og vindenergi, og Kina stiller strengere utslippskrav til biler enn USA. ■

– Det er et paradoks at Norge som energinasjon gir et så lite bidrag til internasjonal utvikling og forskning innen energisikkerhet. Isaiah Kipyegon, Kirkens Nødhjelp

2°